

Αναπτυξιακή πολιτική εμπλουτισμού Δημοσίων Βιβλιοθηκών

ΠΙΤΣΑ ΤΣΑΚΩΝΑ

Πρίν από πενήντα περίπου χρόνια η Unesco δημοσίευσε μία ενδιαφέρουσα διακήρυξη για τον ρόλο των Δημοσίων Βιβλιοθηκών, η οποία παραμένει επίκαιρη, δεδομένου ότι ελάχιστα σημεία της διακήρυξης αυτής έχουν εφαρμοστεί από τις ελληνικές δημόσιες βιβλιοθήκες.

Η Δημόσια Βιβλιοθήκη, λέει το κείμενο, είναι ένα δημοκρατικό ίδρυμα το οποίο προέρχεται από τον λαό και λειτουργεί χάριν του λαού. Γι' αυτό πρέπει η συντήρηση και ανάπτυξη του να εξασφαλίζεται εξ' ολοκλήρου με δημόσια χρήματα. Να είναι ανοικτή για ελεύθερη και ισότιμη χρήση από όλα τα μέλη της κοινότητας. Να μετέχει δυναμικά στη ζωή της κοινότητας. Να συνδέει το έργο και τη δράση της με άλλα μορφωτικά, πολιτιστικά και κοινωνικά ιδρύματα, σχολεία, πανεπιστήμια, μουσεία, εργατικές οργανώσεις, μορφωτικούς συλλόγους κλπ. και να συνεργάζεται με άλλες βιβλιοθήκες για αμοιβαίο δανεισμό βιβλίων. Η Δημόσια Βιβλιοθήκη είναι μια ζωτική δύναμη της κοινότητας και οφείλει να προσφέρει στα παιδιά, στους νέους, στις γυναίκες, στους άνδρες κάθε διευκόλυνση και ενθάρρυνση για να συνεχίζουν την μόρφωσή τους, να ενημερώνονται σχετικά με τις εξελίξεις σε όλα τα πεδία των γνώσεων, να καθίστανται κοινωνικά και πολιτικά καλύτεροι πολίτες της χώρας τους. Να βελτιώνουν τις ικανότητές τους στην καθημερινή τους δραστηριότητα, να αναπτύσσουν τη δημιουργικότητα και την κρίση τους στον τομέα των γραμμάτων και των καλών τεχνών, να συμβάλλουν γενικά στην πρόοδο των γνώ-

σεων, να χρησιμοποιούν τον ελεύθερο χρόνο τους με τρόπο που να συντελεί στην προσωπική τους ευτυχία και την κοινωνική ευημερία.

Αυτά είναι τα σημαντικότερα σημεία της διακήρυξης πάνω στα οποία μπορούμε κι εμείς ανεπιφύλακτα να συμπληρώσουμε τα ακόλουθα:

- Η Δημόσια Βιβλιοθήκη παίζει ρόλο καθοριστικό στην αύξηση της αναγνωσιμότητας και στην εξαφάνιση του αναλφαριθμισμού.
- Οι Δημόσιες Βιβλιοθήκες είναι η κατηγορία βιβλιοθηκών που ανταποκρίνεται και εξυπηρετεί όλες τις βαθμίδες του πληθυσμού ανεξάρτητα από το μορφωτικό επίπεδο και την ηλικία.
- Καλύπτουν χωροταξικά ολόκληρη την επικράτεια, βοηθούν βιβλιοθήκες που βρίσκονται σε παραμεθόριες περιοχές και με τη χρησιμοποίηση των βιβλιοαυτοκινήτων μεταφέρουν τη γνώση παντού.
- Εξυπηρετούν τις ανάγκες των αναγνωστών κάθε κατηγορίας (πανεπιστημιακούς, καθηγητές, εργαζόμενους, μαθητές κ.λ.π.), παρέχοντας μόρφωση και πληροφόρηση σε όλους.

Στο σημείο αυτό όμως, τίθενται τα παρακάτω ερωτήματα:

- Οι φορείς που έχουν την ευθύνη των δημοσίων βιβλιοθηκών έχουν τα μέσα να τις συντηρήσουν;
- Είναι ευαισθητοποιημένοι στη σημασία του θεσμού αυτού;

- Έχουν αποφασίσει να διαθέτουν σημαντικό μέρος από τα κονδύλιά τους για τη βιβλιοθήκη;
- Γνωρίζουν ότι η πολιτική ανάπτυξης των βιβλιοθηκών χρειάζεται μακροπρόθεσμη επένδυση και ότι τα αποτελέσματα αργούν να αποδώσουν;

Οι εκάστοτε κυβερνήσεις δεν αποφασίζουν να επενδύσουν σε θεσμούς που δεν έχουν άμεσα και εντυπωσιακά αποτελέσματα. Επιδοτούν έργα που θα έχουν πλατιά δημοσιογραφική κάλυψη και θα εντυπωσιάσουν τους πολίτες, άσχετα αν με την πάροδο του χρόνου αυτά μπορεί να απονίσουν. Αυτό όμως συμβαίνει και στον ιδιωτικό τομέα. Για παράδειγμα, σε Μουσεία, ιδρύματα ιδιωτικού δικαίου, τα οποία διαθέτουν και βιβλιοθήκη, όπως το Μουσείο Μπενάκη, τα μεγαλύτερα κονδύλια διατίθενται για τις περιοδικές εκθέσεις του Μουσείου οι οποίες το προβάλλουν όχι μόνο στο εσωτερικό αλλά και στο εξωτερικό, ενώ στη βιβλιοθήκη του πηγαίνουν μικρότερα κονδύλια διότι οι υπηρεσίες που προσφέρει δεν έχουν τα ίδια αποτελέσματα.

Ενας παράγοντας που συντείνει καταλυτικά στην επίτευξη των στόχων μιας Δημόσιας Βιβλιοθήκης είναι και η στρατηγική ανάπτυξής της, ο μεθοδικός δηλαδή εμπλουτισμός της προκειμένου να προσφέρει σωστά τις υπηρεσίες της. Δύο είναι τα βασικά σημεία που πρέπει να προσέξουμε να υπάρχουν ως προϋπόθεση για την προώθηση του στόχου αυτού. Πρώτο, καθοριστικό σημείο, είναι τα οικονομικά κονδύλια που έχουμε στη διάθεσή μας για τον εμπλουτισμό και η συνετή διαχείρισή τους, και δεύτερο, είναι η έγκαιρη επισήμανση των αναγκών και η απόκτηση του υλικού εκείνου που έχει τη μεγαλύτερη ζήτηση και χρήση στη συλλογή μας. Το δεύτερο αυτό σημείο σημαίνει ότι πρέπει να γνωρίζουμε καλά τα ενδιαφέροντα των μελών της κοινότητάς μας και σ' αυτά να δώσουμε μεγαλύτερη προσοχή. Το γεγονός ότι μία Δημόσια Βιβλιοθήκη, πρέπει να είναι ενημερωμένη και να δίνει πληροφορίες για όλους τους τομείς της γνώσης δεν την εμποδίζει να εκτελεί παράλληλα και χρέη Σχολικής Βιβλιοθήκης, στην περίπτωση που δεν υπάρχει αντίστοιχη στην περιφέρειά της,

οπότε καλείται ενδεχομένως να δώσει μεγαλύτερο βάρος στον τομέα αυτό. Μπορεί ακόμη η Βιβλιοθήκη να ανήκει σε μία περιοχή με έντονη βιομηχανική δραστηριότητα ή αγροτική ζωή, άρα να υπάρχει μεγαλύτερη ζήτηση από τους χρήστες της σε ανάλογα θέματα και το ενδιαφέρον να είναι περιορισμένο για παράδειγμα στη ζήτηση λογοτεχνικών κειμένων. Με λίγα λόγια, πρέπει να γνωρίζουμε πολύ καλά σε ποιό κοινό απευθύνεται η Βιβλιοθήκη μας και με βάση αυτό το σκεπτικό να αποφασίζουμε πως θα κατανέμουμε τον προϋπολογισμό μας. Να ενισχύουμε δηλαδή περισσότερο το τμήμα εκείνο που έχει τη μεγαλύτερη ζήτηση.

Ένας ασφαλής τρόπος που θα μας βοηθήσει να γνωρίσουμε καλύτερα τις απαιτήσεις των αναγνωστών είναι η καταχώριση της ζήτησης των βιβλίων, όχι μόνο αυτών που εντοπίζονται στη συλλογή μας, αλλά πολύ περισσότερο αυτών που δεν υπάρχουν. Τα στοιχεία της καταχώρισης θα καταδείχνουν τα ενδιαφέροντα των μελών της περιφέρειάς μας και θα αποτελούν έναν χρήσιμο οδηγό για τον εμπλουτισμό της Βιβλιοθήκης.

Ο εμπλουτισμός των Δημοσίων Βιβλιοθηκών έχει πάγιο και διαρκή χαρακτήρα. Βασίζεται κυρίως στην ελληνική εκδοτική παραγωγή, μπορεί όμως ανάλογα με τα ενδιαφέροντα της Βιβλιοθήκης να συμπληρώνεται και με ξένη βιβλιογραφία. Ο Διευθυντής της Βιβλιοθήκης με τη συνεργασία και του υπόλοιπου προσωπικού χαράζει την πολιτική ανάπτυξης των συλλογών. Για τη δημιουργία λοιπόν μιάς άρτιας συλλογής πρέπει να λάβουμε υπόψη μας μεταξύ άλλων τα ακόλουθα:

- ισομερή ανάπτυξη ή και κάλυψη όλων των θεματικών κατηγοριών του υλικού που διαθέτει η Βιβλιοθήκη.
- μεγαλύτερη ανάπτυξη όσων συλλογών θεωρούνται κατά περίπτωση σημαντικότερες.
- γνώση των ενδιαφερόντων, των απαιτήσεων αλλά ακόμη και των προτάσεων των χρηστών.
- συγκρότηση και ανάπτυξη συλλογών τοπικού ενδιαφέροντος.

Για να μπορούμε να ανταποκριθούμε σωστά στους παραπάνω στόχους απαιτείται

συνεχής ενημέρωση των υπευθύνων και συμμετοχή σε σχετικά σεμινάρια, συνέδρια, ημερίδες, εκθέσεις κλπ.

Ο εμπλουτισμός των συλλογών της Δημοσίας Βιβλιοθήκης γίνεται με αγορές, δωρεές, ανταλλαγές και με την υποχρεωτική κατά νόμο κατάθεση αντιτύπων.

ΑΓΟΡΕΣ

Οι αγορές θα πρέπει να καλύπτουν κατά κύριο λόγο τους παρακάτω τομείς:

- βιβλιοθηκονομικών βιβλίων-εργαλείων για τον βιβλιοθηκάριο
- πληροφοριακών έργων (λεξικά - εγκυκλοπαίδειες - βιβλιογραφικοί καταλόγοι)
- λογοτεχνικών κειμένων (και παιδικής λογοτεχνίας)
- ιστορίας και ιδιαίτερα της τοπικής
- κοινωνιολογίας - φιλοσοφίας - θεολογίας - γλωσσολογίας
- τεχνολογίας (θετικών επιστημών και ηλεκτρονικών εφαρμογών)
- τέχνης και λαογραφίας - μουσικής - θεάτρου - αθλητισμού
- γεωγραφίας και ταξιδιωτικών κειμένων - χαρτών
- οπτικοακουστικού υλικού (video, slides, δίσκους μουσικής, κασέτες κλπ.)
- περιοδικών και εφημερίδων
- αγορά υλικού με τοπικό ενδιαφέρον (κάθε έντυπο που έχει σχέση με την περιοχή, αρχαιακό υλικό, χειρόγραφα, τοπικό ημερήσιο τύπο, φωτογραφίες από την καθημερινή ζωή, τα έθιμα, τις ενδυμασίες, δείγματα λαϊκής αρχιτεκτονικής, ηχογραφήσεις αξιόλογων φωνών, προφορική παράδοση, παραμύθια και οτιδήποτε άλλο έχει να προσθέσει πληροφορίες για την ιστορία και τις παραδόσεις της περιφέρειας)

Είναι προφανές ότι στις αγορές μας προσέχουμε να τροφοδοτούμε τη Βιβλιοθήκη με διπλά ή τριπλά αντίτυπα ορισμένων βιβλίων τα οποία διακινούνται συνεχώς και έχουν μεγάλη ζήτηση. Αλλωστε αυτό είναι επιβεβλημένο στην περίπτωση που χρησιμοποιούμε βιβλιοαυτοκίνητο.

Πως όμως θα επιτύχουμε τον σωστό εμπλουτισμό όταν τις περισσότερες φορές ο κρατικός προϋπολογισμός που προορίζεται και για άλλες ανάγκες της βιβλιοθήκης είναι πολύ χαμηλός;

Εδώ είναι το καίριο σημείο για το οποίο ο βιβλιοθηκάριος καλείται να ακολουθήσει μία στρατηγική εξεύρεσης περισσότερων πόρων οι οποίοι θα βοηθήσουν στην επίλυση των προβλημάτων, έτσι ώστε να επιτύχει καλύτερα τον σκοπό του λειτουργώντας πάντοτε στο νομικό πλαίσιο. Παρακάτω αναφέρονται διάφορες προτάσεις για τη δραστηριοποίηση των βιβλιοθηκαρίων σ' αυτή την κατεύθυνση.

Ο ΘΕΣΜΟΣ ΤΟΥ "ΣΩΜΑΤΕΙΟΥ ΤΩΝ ΦΙΛΩΝ ΤΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ"

Μπορεί ο βιβλιοθηκάριος να συγκαλέσει επίλεκτα μέλη της κοινότητας, πνευματικούς ανθρώπους, επιστήμονες, ακόμη και απλούς πολίτες με ενδιαφέρον και αγάπη για το βιβλίο και τη βιβλιοθήκη σε κάποια σύσκεψη και να ζητήσει τη βοήθειά τους προτείνοντάς τους να συστήσουν ένα σωματείο που σκοπό θα έχει να συνδράμει και να βοηθήσει οικονομικά το έργο της. Ο θεσμός του "Σωματείου των Φίλων της Βιβλιοθήκης" είναι πλατιά διαδεδομένος σε ξένες χώρες και ιδιαίτερα στην Αμερική. Είναι ένας θεσμός με ουσιαστικά αποτελέσματα. Στη χώρα μας μόλις τρεις τέτοιες περιπτώσεις "Φίλων" γνωρίζουμε: είναι οι Φίλοι της Γενναδείου Βιβλιοθήκης, οι Φίλοι της Βιβλιοθήκης της Αλεξανδρείας και οι Φίλοι της Βιβλιοθήκης της Χίου.

Ποιά μπορεί να είναι η δραστηριότητα των Φίλων;

- Οργανώνουν διάφορες εκδηλώσεις για τη συγκέντρωση χρημάτων (γεύματα, χοροεσπερίδες, εκδρομές, επισκέψεις και ξεναγήσεις σε διάφορα πνευματικά ιδρύματα).
- Οργανώνουν διαλέξεις.
- Οργανώνουν εκθέσεις με υλικό μέσα από τη συλλογή της Βιβλιοθήκης.
- Εκδίδουν δελτίο ενημερώσεως ή αρθρογραφία του οποίου έχει σχέση με

την προβολή και το υλικό της Βιβλιοθήκης (των σπανίων εκδόσεών της, των σημαντικών συλλογών της, κλπ.) και φυσικά την παρουσίαση των δραστηριοτήτων του Σωματείου.

- Οργανώνουν και χρηματοδοτούν εκπαιδευτικά προγράμματα που πραγματοποιούνται μέσα στο χώρο της Βιβλιοθήκης προς όφελος των παιδιών ιδιαίτερα αλλά και των ενηλίκων.
- Προσφέρουν εθελοντική εργασία.
- Δωρίζουν βιβλία.
- Προσφέρουν χρηματικά ποσά και αφήνουν κληροδοτήματα.

Με τη στενή συνεργασία του βιβλιοθηκάρου και τη σωστή αξιοποίηση όλων αυτών των δυνατοτήτων ο θεσμός των "Φίλων" έχει να προσφέρει μεγάλη βοήθεια στην εξεύρεση πόρων.

Πολλές βιβλιοθήκες αντιμετωπίζουν με δυσπιστία τον θεσμό αυτό, δεδομένου ότι φοβούνται την ανάμειξη των "Φίλων" σε θέματα όχι της αρμοδιότητάς τους με αρνητικά αποτελέσματα. Όμως και πάλι πιστεύουμε πως οι κατάλληλοι χειρισμοί από την πλευρά του βιβλιοθηκάρου ως προς την επιλογή των προσώπων και η διακριτική αλλά μεστή συνεργασία μαζί τους θα δώσει πολλές λύσεις στις απαιτήσεις και τις καθημερινές ανάγκες για την ομαλή λειτουργία της βιβλιοθήκης τους.

Άλλος δρόμος για την εξεύρεση πόρων είναι η αξιοποίηση της ίδιας της συλλογής μας. Πολλές δημόσιες βιβλιοθήκες διαθέτουν στα τμήματά τους παλιές και σπάνιες εκδόσεις. Κάποιες περιέχουν ένα δυσέρετο κείμενο το οποίο μπορούν να αναπαραγάγουν φωτομηχανικά στην πρωτότυπη μορφή του και να το διαθέσουν προς πώληση. Μέσα από ταξιδιωτικά έργα μπορούν ακόμη να αναπαραγάγουν χαρακτηριστικά ή ζωγραφικά έργα, χάρτες σε καρτ-ποστάλ ή αφίσσες. Μπορούν να εκδίδουν καταλόγους των σπανίων συλλογών τους είτε λευκώματα με παλιές φωτογραφίες από το αρχείο τους.

Μικρά έσοδα μπορούμε να έχουμε από τη διάθεση φωτοτυπιών, φωτογραφιών, διαφανειών ή μικροφίλμς στους ερευνητές που ζητούν ανάλογο υλικό. Πρέπει, βεβαίως, να προσέχουμε τις περιπτώσεις που μας ζη-

τούν φωτογραφίες ή διαφάνειες από πρωτότυπο υλικό της συλλογής μας προκειμένου να το δημοσιεύσουν. Τότε αντιμετωπίζουμε δύο ομάδες χρηστών: α) αυτών που είναι φοιτητές και ετοιμάζουν κάποια πτυχιακή εργασία ή διδακτορική διατριβή, οπότε τους παρέχουμε το υλικό, ζητάμε να πληρώσουν μόνο το κόστος των φωτογραφιών και να καταθέσουν ένα αντίτυπο της εργασίας τους στη συλλογή μας και β) εκείνων που χρειάζονται το υλικό για εμπορική εκμετάλλευση. Οι συγκεκριμένοι φορείς καλούνται να πληρώσουν δικαίωμα δημοσίευσης για κάθε φωτογραφία ή διαφάνεια μαζί με το κόστος της παραγγελίας, όπως επίσης υποχρεούνται να καταθέσουν δύο αντιτύπα της έκδοσης στη Βιβλιοθήκη. Το κόστος του δικαιώματος δημοσίευσης αποφασίζεται από κάθε βιβλιοθήκη ξεχωριστά και μπορεί να κυμαίνεται από 20.000 έως 30.000 δραχμές για κάθε φωτογραφία ή διαφάνεια. Υποχρεωτική είναι και η κατάθεση ενός αρνητικού από τη φωτογράφιση στο αρχείο της Βιβλιοθήκης. Οι ερευνητές που ζητούν φωτογραφίες για μελέτη ή συγκριτικό υλικό δεν πληρώνουν δικαίωμα δημοσίευσης.

Τον πιο σημαντικό ρόλο όμως στην εξεύρεση πόρων παίζει η ανάπτυξη δημοσίων σχέσεων του βιβλιοθηκάρου με την περιφέρειά του.

- Συνεργασία με τα δημοτικά και κοινοτικά συμβούλια για καλύτερη ενημέρωση και συμμετοχή στην οργάνωση προγραμμάτων για βιβλιοθήκες και βιβλιοθηκάρους.
- Συνεργασία με συλλόγους - εταιρείες - πολιτιστικούς φορείς - ιδρύματα - μουσεία - πανεπιστήμια - σχολεία.
- Συνεργασία με εκδοτικούς οίκους.
- Διαφημιστικές καμπάνιες (εκπομπές στην τηλεόραση και το ραδιόφωνο) με σκοπό την πληροφόρηση του κοινού για το τι είναι μία σύγχρονη Δημόσια Βιβλιοθήκη και τι μπορεί αυτή να του προσφέρει.
- Συνεργασία με επιφανείς ανθρώπους, συγγραφείς, επιστήμονες, καλλιτέχνες της κοινότητάς μας και πρόθυμη διάθεση της Βιβλιοθήκης μας για εκθέσεις, διαλέξεις, συζητήσεις.

- Συνεργασία και επαφή με τον επιχειρηματικό κόσμο της περιφέρειάς μας.
- Πρέπει να δώσουμε στον κόσμο να καταλάβει ότι η βιβλιοθήκη μας δεν είναι μόνο ψυχαγωγικός χώρος. Η βιβλιοθήκη είναι εργαλείο για κάθε πολίτη, εργαλείο για τη δουλειά του για τα δικαιώματά του, για την ενημέρωσή του και φυσικά για την ψυχαγωγία του.
- Πρέπει να βοηθήσουμε τους ανήλικους αναγνώστες να ανακαλύψουν τη μαγεία του διαβάσματος περισσότερο όμως τη χρησιμότητα του θεσμού της Βιβλιοθήκης.
- Να καταστήσουμε γνωστό στους ενήλικους αναγνώστες ότι η Βιβλιοθήκη είναι κατ' αρχήν Κέντρο Πληροφόρησης σε ό,τι τους αφορά και κατά δεύτερο λόγο χώρος ψυχαγωγίας.
- Να τους ενημερώσουμε ότι η Βιβλιοθήκη μπορεί να παρέχει ευκαιρίες για δημιουργική εκμετάλλευση του ελεύθερου χρόνου τους.
- Τέλος, στενή συνεργασία με άλλες δημόσιες βιβλιοθήκες.

ΧΟΡΗΓΙΕΣ

Πέρα από όλα αυτά όμως υπάρχει και ο νεοσύστατος αλλά με βαθιές ρίζες στην παράδοσή μας θεσμός της χορηγίας. Ποιά στρατηγική θα μπορούσε να ακολουθήσει μια Δημόσια Βιβλιοθήκη προκειμένου να κεντρίσει το ενδιαφέρον των χορηγών και όσων θα ήθελαν να βοηθήσουν στο έργο της. Παρακάτω αναφέρουμε μερικά σημεία:

- Προσδιορίζουμε και εκθέτουμε τα προβλήματα δίνοντας προτεραιότητα σ' αυτά που πρέπει να λυθούν άμεσα (π.χ. αγορά υλικού, συντήρηση κτηρίου, προβολή Βιβλιοθήκης κλπ.).
- Αξιολογούμε τις δυνατότητές της, τις πηγές της Βιβλιοθήκης, επισημαίνουμε τις αδυναμίες της, τις ανάγκες της σε προσωπικό.
- Εξετάζουμε το περιβάλλον στο οποίο λειτουργεί η Βιβλιοθήκη και ερευνούμε αν έχουμε τη δυνατότητα να συνεργαστούμε με τον επιχειρηματικό κό-

σμο της περιοχής μας. Στην περίπτωση αυτή, χρειαζόμαστε έναν δυναμικό βιβλιοθηκάριο ή κάποιο μέλος της Εφορευτικής Επιτροπής, που να ασκεί μεγάλη επιρροή και να μπορεί να παρουσιάσει σωστά το έργο της Βιβλιοθήκης με θετικά αποτελέσματα. Έχουμε και κάποιες άλλες εναλλακτικές λύσεις για να πλησιάσουμε τους επιχειρηματίες της κοινότητάς μας όπως:

- 1) να διαφημίσουμε μια επιχείρηση στο μηνιαίο δελτίο που θα εκδίδει η Βιβλιοθήκη μας με χρηματοδότηση της Εταιρείας αυτής όπου θα προβάλλεται και η ίδια μέσα από τη χορηγία της
- 2) να οργανώσουμε προγράμματα για επαγγελματικές συναντήσεις
- 3) να έχουμε καλές σχέσεις με τις τράπεζες και τους επαγγελματικούς συλλόγους
- 4) να παρακολουθούμε και να στέλνουμε διαφημιστικά φυλλάδια της Βιβλιοθήκης σε επιχειρήσεις που προβαίνουν σε δωρεές κάθε χρόνο.

Τέλος, αν δεν μπορούμε να δραστηριοποιηθούμε στους παραπάνω τομείς για την εξεύρεση πόρων, υπάρχουν και τα Ευρωπαϊκά Προγράμματα τα οποία έχουν τη δυνατότητα να προσφέρουν ουσιαστική βοήθεια όχι όμως χωρίς ανταλλάγματα τα οποία απαιτούν και κόπο και χρόνο. Για τα προγράμματα αυτά και την περαιτέρω ανάπτυξη δημοσίων σχέσεων θα έχετε την ευκαιρία να ακούσετε εισηγήσεις από άλλους συναδέλφους.

ΔΩΡΕΕΣ

Ερχόμαστε τώρα στο θέμα των δωρεών για τον εμπλουτισμό της συλλογής μας, ένα σημαντικό κεφάλαιο στο οποίο πολλές βιβλιοθήκες οφείλουν την ύπαρξή τους, αφού ιδρύθηκαν με αφορμή μια μεγάλη δωρεά βιβλίων. Η δωρεά είναι ένας ουσιαστικός θεσμός για την αύξηση της συλλογής μας, ένας θεσμός όμως που χρειάζεται ιδιαίτερους και λεπτούς χειρισμούς. Οπως είναι γνωστό για την αποδοχή ή μη μιας δωρεάς

την ευθύνη στη Δημόσια Βιβλιοθήκη έχει ο Διευθυντής και η Εφορευτική Επιτροπή.

Μία κοινή γραμμή αντιμετώπισης του θέματος θα ήταν η αποδοχή όλων των δωρεών εφ' όσον αυτές δεν έχουν κανένα δεσμευτικό χαρακτήρα και όρους. Αυτό όμως σημαίνει ότι η Βιβλιοθήκη έχει στη διάθεσή της μεγάλους αποθηκευτικούς χώρους όπου εκεί θα γίνεται ενδεχομένως ένα ξεκαθάρισμα του υλικού. Τα χρήσιμα νεοαποκτηθέντα βιβλία θα εντάσσονται στις ενότητές της, τα διπλά ή τριπλά αντίτυπα θα φυλάσσονται για την πολλαπλή χρήση τους και το μήχρησιμο υλικό θα προσφέρεται για ανταλλαγές με βιβλιοθήκες όχι μόνο δημόσιες αλλά και άλλες που πιθανόν να τους ενδιαφέρει. Επειδή όμως συνήθως δεν υπάρχει αποθηκευτικός χώρος τότε πρέπει να αντιμετωπίζουμε προσεκτικά τη δωρεά και να επιλέγουμε το υλικό που θα κρατήσουμε για να συμπληρώσουμε τη συλλογή μας, αν φυσικά μας παρέχει ο δωρητής αυτή τη δυνατότητα. Τις περισσότερες φορές ο δωρητής δεν επιτρέπει την επιλογή. Τότε εξετάζουμε αν η δωρεά αυτή μας προσφέρει 100 χρήσιμα και 20 άχρηστα βιβλία π.χ., τότε τη δεχόμαστε ανεπιφύλακτα. Αν όμως συμβαίνει το αντίθετο, δηλαδή η δωρεά έχει 20 καλά βιβλία και 100 άχρηστα τότε δεν έχει νόημα να τη αποδεχτούμε.

Πολλές φορές μια δωρεά εμπεριέχει όρους και είναι αρκετά δεσμευτική. Δηλαδή ο δωρητής προσφέρει τη συλλογή του με την προϋπόθεση να την κρατήσουμε αυτούσια και με το όνομά του σε ξεχωριστό μέρος της Βιβλιοθήκης. Τότε πρέπει να μελετήσουμε τι εμπεριέχει η δωρεά αυτή, αν έχει π.χ. πολύ σημαντικά και σπάνια βιβλία στο μεγαλύτερο τμήμα της και πραγματικά αξίζει τον κόπο να ενταχθεί όπως έχει στη συλλογή μας, τότε πρέπει να τη δεχτούμε γιατί πραγματικά θα αποτελέσει και το στολίδι της Βιβλιοθήκης μας. Για παράδειγμα αναφέρουμε τη δωρεά Νικολόπουλου-Καλιανιώτη στη Βιβλιοθήκη της Ανδρίτσαινας, του Ανθίμου Γαζή στις Μηλιές, του Αδαμαντίου Κοραή στη Χίο και τόσες άλλες. Δεσμευτικό χαρακτήρα μπορεί να έχουν και κάποιες άλλες δωρεές οι οποίες συμπεριλαμβάνουν ελάχιστα παλαιά βιβλία και στο μεγαλύτερο μέρος τους νεώτερες εκδόσεις όχι τόσο σημαντικές.

Τότε μπορούμε με ευγένεια και διαλεκτικότητα να διαπραγματευτούμε με τον δωρητή, να του εξηγήσουμε το πρόβλημα της διάταξης των βιβλίων, να του δώσουμε να καταλάβει ότι οι Βιβλιοθήκες δεν μπορούν να κρατούν κάθε δωρεά ξεχωριστά. Δεν πρέπει όμως να τον απογοητεύσουμε εντελώς, μπορούμε να του υποσχεθούμε την παρουσίαση και έκθεση των σημαντικών βιβλίων της δωρεάς του σε ειδικό χώρο της Βιβλιοθήκης, μέσα σε προθήκες όπου θα εκτίθενται για αρκετό καιρό με το όνομα του δωρητή και θα μπορεί να τα επισκέπτεται το κοινό. Είναι ένας τρόπος να συγκατατεθεί και να προχωρήσει στη δωρεά. Αλλωστε, μια Δημόσια Βιβλιοθήκη πρέπει να διαθέτει ανάλογες βιτρίνες όχι μόνο για τέτοιου είδους περιπτώσεις αλλά και για την περιοδική έκθεση ορισμένων πολύτιμων συλλογών της για δική της προβολή και προσέλκυση του κόσμου.

Τους μεγάλους δωρητές πρέπει να τους αντιμετωπίζουμε με ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Μπορούμε για να τους ευχαριστήσουμε να αναρτήσουμε σε μία πινακίδα τα ονόματά τους μέσα στο χώρο της Βιβλιοθήκης, γεγονός που θα τους ικανοποιήσει ιδιαίτερα. Θα πρέπει πάντα να είναι οι επίσημοι προσκεκλημένοι μας σε κάθε εκδήλωση της Βιβλιοθήκης και να προβάλλουμε τη δωρεά τους με καταλόγους ή με αρθογραφίες και αφιερώματα σε δελτία και περιοδικά. Προσεχτική μεταχείριση πρέπει να έχουν όμως και οι μικρότεροι δωρητές της Βιβλιοθήκης. Πρέπει σε κάθε δωρεά να απαντούμε με ευχαριστήριο στον δωρητή, έστω και αν αυτός καταθέτει ένα ανάτυπο στη συλλογή μας. Με τον τρόπο αυτό τον τιμούμε και τον ενθαρρύνουμε να συνεχίζει να συμμετέχει στον εμπλουτισμό. Να μην θεωρούμε βαρετό το γεγονός να στέλνουμε ένα ευχαριστήριο γράμμα ή έστω μια απλή καρτούλα και να τους ενημερώνουμε ότι παραλάβαμε τη δωρεά τους. Μια καρτούλα διακοσμημένη ίσως με κάτι πολύτιμο από τη συλλογή μας, όπως για παράδειγμα, μία μικρή γκραβούρα, ένα ex-libris, ένα διακοσμημένο πρωτόγραμμα, μία μικρογραφία από κάποιο χειρόγραφο ή κάποια σπάνια φωτογραφία. Δείχνουμε έτσι μια άλλη εικόνα προς τα έξω και τιμούμε παράλληλα κάθε δωρητή.

ΑΝΤΑΛΛΑΓΕΣ

Ο θεσμός των ανταλλαγών είναι ένας χρήσιμος τρόπος εμπλουτισμού της συλλογής μας που προϋποθέτει στενή συνεργασία με διάφορες βιβλιοθήκες. Ανταλλαγές μπορούμε να έχουμε όχι μόνο μεταξύ δημοσίων βιβλιοθηκών αλλά και με άλλα συναφή ιδρύματα στην Ελλάδα και στο εξωτερικό. Προετοιμάζουμε τον κατάλογο με τα βιβλία που έχουμε στη διάθεσή μας για ανταλλαγή ή ακόμη τις τυχόν εκδόσεις που δημοσιεύει η Βιβλιοθήκη μας και τον αποστέλλουμε στις βιβλιοθήκες ζητώντας την ανταλλαγή με εκδόσεις που δεν υπάρχουν στη συλλογή μας για τις οποίες μας ενημερώνουν αντίστοιχα με δικούς τους καταλόγους.

ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΚΑΤΑ ΝΟΜΟ ΚΑΤΑΘΕΣΗ ΣΤΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Δεν είναι πάντοτε επιτυχής ο τρόπος αυτός εμπλουτισμού της συλλογής μας, γιατί οι περισσότεροι συγγραφείς ενδεχομένως

δεν γνωρίζουν τον νόμο και, από όσους τον γνωρίζουν, ελάχιστοι είναι εκείνοι που τον ακολουθούν δεδομένου ότι δεν υπάρχουν κυρώσεις. Και σωστά δεν υπάρχουν κυρώσεις διότι τότε θα ήταν ένα αποτρεπτικό στοιχείο για να μην επισκέπτονται τη Βιβλιοθήκη. Ούτε η ίδια η Βιβλιοθήκη μπορεί να επιβάλλει να τηρείται ο νόμος αυστηρά. Η Βιβλιοθήκη προσπαθεί με κάθε τρόπο να αυξήσει το κοινό της και αφήνει στην κρίση του καθενός τη διάθεση να καταθέσει το έργο του στη συλλογή.

Καταλήγοντας, και ύστερα από όσα αναφέρθηκαν στην εισήγηση αυτή, φτάνουμε στο συμπέρασμα ότι τα πάντα εξαρτώνται από τον δυναμισμό και τη θέληση, την επιμονή και το κέφι των βιβλιοθηκαρίων. Είναι στο χέρι μας να φτιάξουμε σωστές βιβλιοθήκες αναπτύσσοντας όσο γίνεται δημόσιες σχέσεις που θα μας βοηθήσουν ουσιαστικά στο έργο μας.

Η Πίτσα Τσάκωνα είναι βιβλιοθηκονόμος στη Βιβλιοθήκη του Μουσείου Μπενάκη.